TROPAMI TAJEMNIC

Discovery

CHANNEL

CD ROM · VCD · DVD

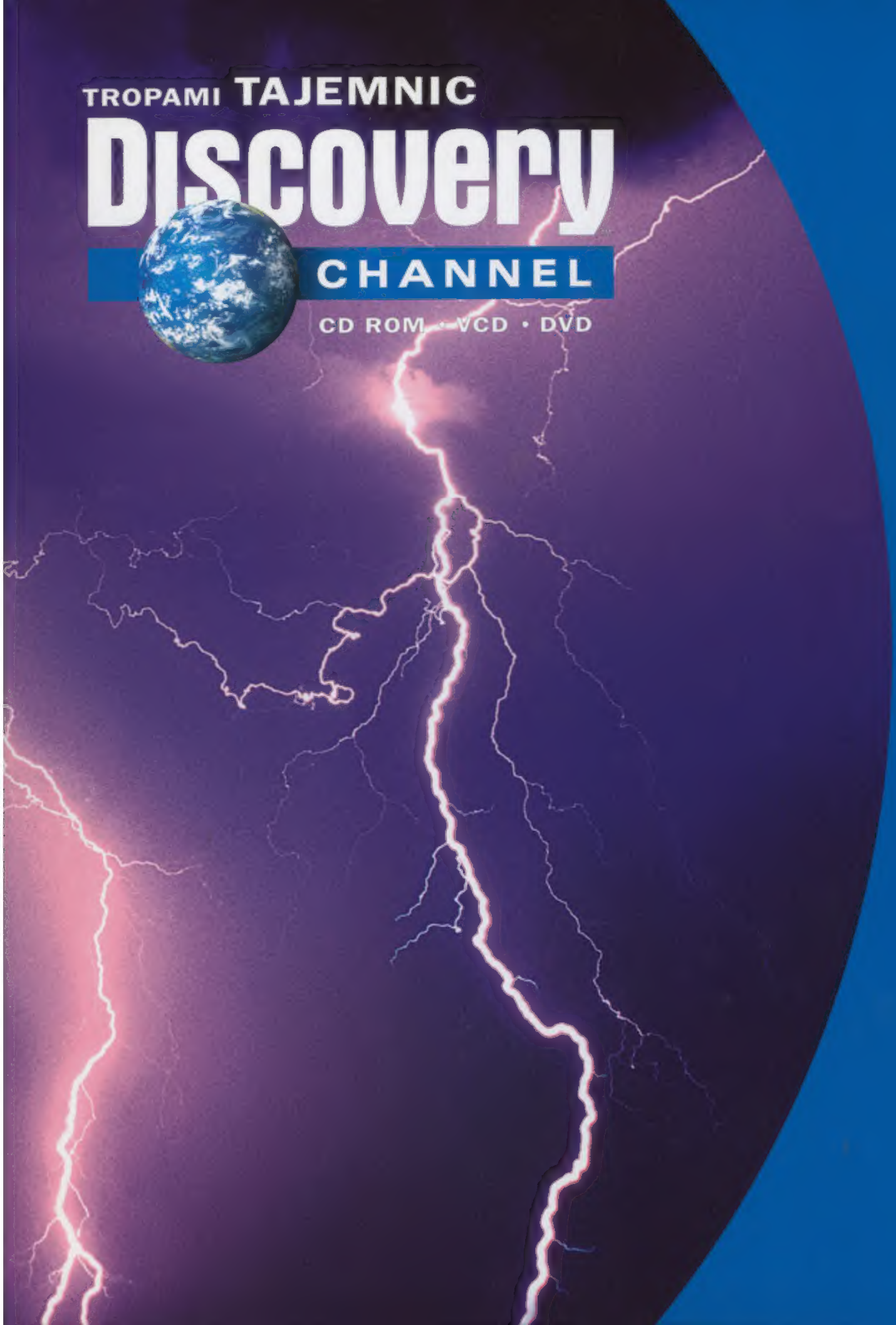

Nefertete
w skrócie

TROPAMI TAJEMNIC Discovery CHANNEL

FOTO: CORBIS

Faraonowie Słońca

Echnaton, król Egiptu w latach 1379-1362 p.n.e., był największym rebeliantem wśród faraonów. Złamał wszystkie zasady, według których rządzili jego poprzednicy. Nazwany *królem heretykiem* obalił wszystkich bogów Egiptu i skazał kapłanów na banicję. Wprowadził kult jednego boga Atona – boga Słońce, ogłosił się jego synem i najwyższym kapłanem i wreszcie zbudował nową stolicę państwa, Amarnę. Od początku rebelii miał u swego boku jedną z najbardziej tajemniczych i najpiękniejszych królowych Egiptu – Nefertete. Nie ma pewności, jak Nefertete znalazła się na dworze królewskim, skąd przybyła ani gdzie i kiedy odeszła. Niewiele po niej pozostało. Kilka reliefów świadczy o wielkiej miłości pary królewskiej i niespotykanej dotąd wśród faraonów otwartej miłości do dzieci oraz oddaniu Atonowi. Naukowcy przypuszczają, że Nefertete rządziła Egiptem na równi z Echnatonem.

Na naszej płycie multimedialnej znajdziesz dużo informacji na temat Egiptu sprzed 3500 lat.

TROPAMI TAJEMNIC Discovery CHANNEL

Nefertete

z bliska

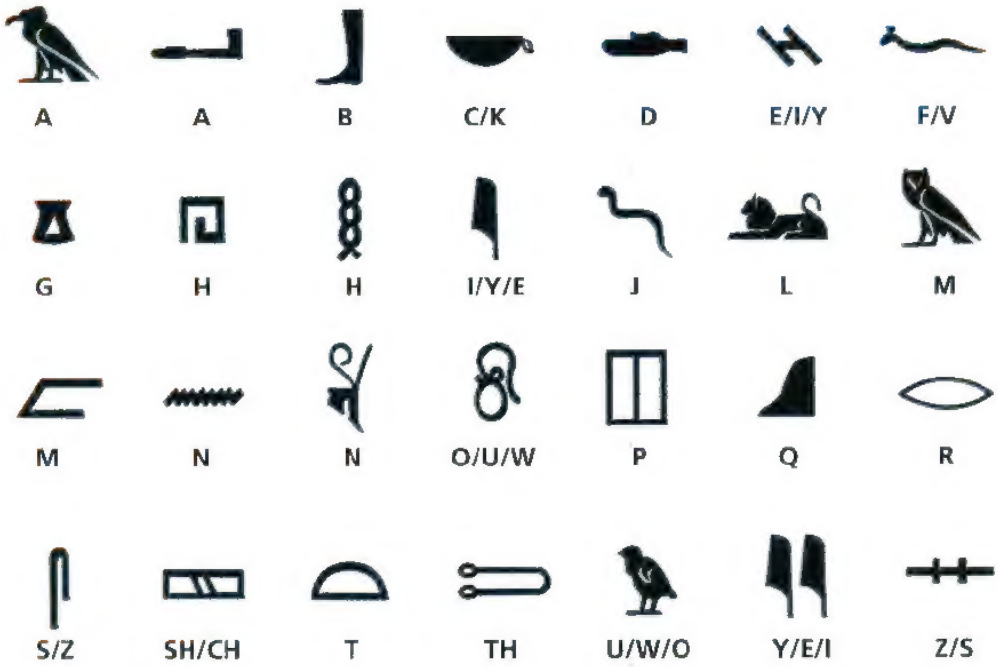

Hieroglify

Pierwsze zapisy datowane są na ponad 3000 lat p.n.e. W tamtym uproszczonym systemie hieroglify oznaczały całe wyrazy lub pojęcia – aby zapisać wyraz NOGA, rysowano nogę. Ostatecznie alfabet egipski liczył 24 znaki. Pisano je od góry do dołu, od lewej do prawej i od prawej do lewej, co na wiele wieków utrudniło ich odczytanie.

FOTO: CORBIS, ALFABET: REREZART

Zapis historii Egiptu

Dzięki hieroglifom zdobiącym ściany świątyń i grobowców naukowcy zbierają cenne informacje o władcach i wydarzeniach w ich królestwach. Wiadomo, że królowie lubili sobie przypisywać sukcesy, których nie dokonali. Uczeni, którzy zajmują się odczytywaniem hieroglifów, muszą podchodzić do tych zapisów z dużą dozą sceptycyzmu i wielką znajomością realiów życia starożytnych Egipcjan.

Nefertete
z bliska

TROPAMI TAJEMNIC Discovery CHANNEL

XVIII dynastia

Czasy panowania XVIII dynastii to najświetniejszy okres w historii Egiptu. Założycielem XVIII dynastii był król Ahmes (1570-1546 r. p.n.e.), który umocniwszy granice, przystąpił do jednoczenia państwa. Jako pierwszy na miejsce swego pochówku wybrał Dolinę Królów król Tutmozis I. Bez wątpienia jednym z najwybitniejszych władców egipskich był Tutmozis III. Wsławił się nie tylko podbojami, ale też uporządkował życie wewnętrzne kraju, za jego panowania nastąpił rozwój rzemiosła, budownictwa i sztuk pięknych. Za czasów Amenhotepa III Egipt mamy imperium, które korzysta z dobrodziejstw polityki podbojów, jest państwem silnym i opływającym w dostatek. Swą energię Amenhotep III spożytkował na wznoszenie budowli: w Heliopolis, Sakkarze, Hermopolis, Elefantynie i Memfis. Za jego rządów zaczęła wzrastać pozycja mało znanego boga Atona. Jego syn Echnaton dokonał rewolucji artystycznej i religijnej, obalił boga Amona i uczynił Atona naczelnym bogiem państwowym. Stolicą Egiptu na ponad 15 lat został Achetaton, dziś Amarna. Żoną Echnatona była piękna Nefertete. Przez dziewięć kolejnych lat władzę sprawuje Tutanchamon, który wstępuje na tron jako dziewięciolatek. Pod koniec swego krótkiego życia na powrót przenosi stolicę do Teb i przywraca do łask boga Amona i jego kapłanów. Ostatni król XVIII dynastii to Horemheb, który kierowany osobistą niechęcią do Echnatona, usuwa wszelkie symbole i znaki dotyczące *króla heretyka* i wszystko, co dotyczy jego epoki.

Historia jednej dynastii, ale jakże potężnej. Dowiedz się więcej o rewolucji w sztuce egipskiej z naszej płyty CD.

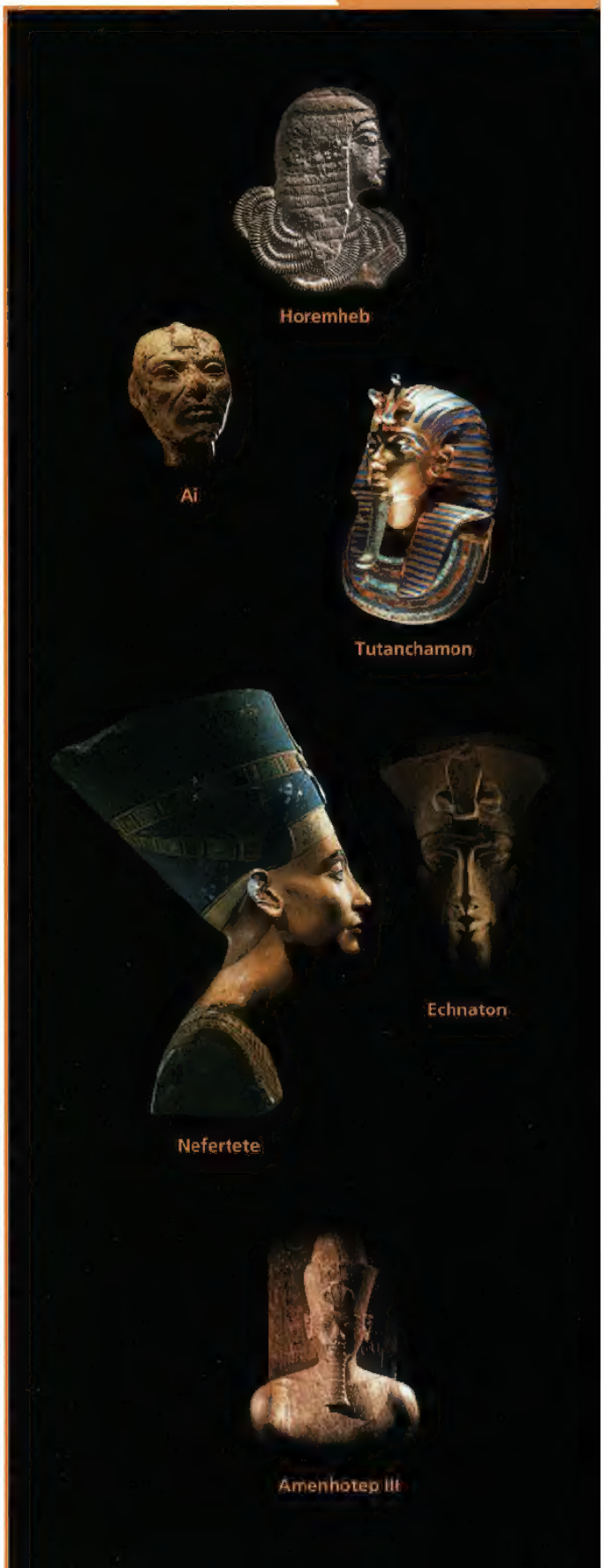

FOTO: MUZEUM W LUKSORZE (AMENHOTEP III), MUZEUM EGIPSKIE W BERLINIE (NEFERTETE), IMAGE BANK (TUTANCHAMON), MUZEUM EGIPSKIE (AI), RIJKS MUJEUM VAN OUDHENGEN, LEJDA (HOREMHEB), MUZEUM EGIPSKIE W KAIRZE (ECHNATON)

TROPAMI TAJEMNIC Discovery CHANNEL

Nefertete

w pigułce

Jak zakończyła się historia Echatona i jego pięknej żony Nefertete? Odpowiedź znajdziesz w dziale Wiedza na naszej płycie CD.

Amarna

W piątym roku panowania król Amenhotep IV przybrał imię Echnaton i opuścił dawną stolicę Teby. Na swą nową siedzibę wybrał dziewiczy skrawek ziemi, któremu nadał imię Achetaton, czyli *Horyzont Atona*, dziś zwany Amarną. Amarna znalazła się w połowie drogi między stolicą północną – Memfis, a południową – Tebami. W ciągu czterech lat na pustyni zakwitło miasto, w obrębie którego mieściły się królewskie pałace, świątynie oraz domy dygnitarzy, kapłanów i nekropolia. Miasto zostało tak zbudowane, aby każdego ranka słońce, przez szczelinę w otaczających miasto skałach, pierwszymi promieniami odradzało je od nowa. Świątynie Atona nie miały dachów, aby bóg mógł zawsze tam zaglądać, a królewski grobowiec został tak zaprojektowany, że słońce miało dostęp aż do komory grobowej.

MAPA: PIREZANI

Nefertete
w pigułce

GRAFIKI KOMPUTEROWE (2): MICHAEL MALKINSON I ADAM HOWARD, REDVISION/ZESTE (RYSUNEK), ROBERT CLARK (FOTO), BARRY KEMP I KATE SPENCE (ŹRÓDŁO OBRAZÓW)

Aton

Ponieważ Amarna powstała na chwałę Atona, głównymi budowlami w mieście były świątynie. Wszyscy musieli uwielbiać króla tak jak samego Atona, ponieważ do zbawienia każdemu mieszkańcowi Amarny niezbędne było wstawiennictwo Echnatona, tylko on i Nefertete mieli bezpośredni dostęp do Atona. Echnaton nie zajmował się państwem, był poetą i myślicielem, wierzył, że wszyscy poddani popierają jego religijną rewolucję. Wydaje się jednak, że wiara ludzi w Atona była powszechna tylko w wyższych sferach, ale nawet tam była niezbyt głęboka. Są dowody na to, że po kryjomu Amonowi oddawali cześć nawet ci najwierniejsi rodzinie królewskiej.

Koniec panowania Echnatona to zarazem zmierzch panowania Atona. Po śmierci króla jego syn Tutanchamon przywrócił boga Amona jako głównego boga państwowego. Wrócili też kapłani i po niespełna 20-letniej przerwie znów w Karnaku ponure świątynie Amona rozdawały łaski.

TROPAMI TAJEMNIC Discovery CHANNEL CD-ROM · VCD · DVD

Nefertete
od A do Z

a *jak amulet*

Przedmiot obdarzony magiczną mocą. Egipcjanie wierzyli, że amulety mogą uchronić przed chorobą, nieszczęściem i czarami. Moc amuletów rozciągała się także na zmarłych. Jednym z bardziej popularnych amuletów był skarabeusz.

c *jak Jean F. Champollion*

Jean Francois (1790-1832) był cudownym dzieckiem. Od najmłodszych lat marzył o odczytaniu hieroglifów. Wcześnie rozpoczął naukę języków (m.in. łaciny, greki, starochińskiego, arabskiego, koptyjskiego), które miały mu ułatwić rozszyfrowanie *świętych znaków*. Jego marzenie spełniło się w 1822 roku.

e *jak Egipt*

Starożytni Egipcjanie nazywali swój kraj Kemet, czyli *Czarna Ziemia*, a to przez czarny muł nanoszony przez Nil w czasie powodzi. Dzisiejsza nazwa, jak wiele innych, wywodzi się z greki. Pod względem geograficznym Egipt dzielił się na dwie krainy: Egipt Górny (Szemau, co może oznaczać kanał irygacyjny oraz łodygę sitowia) i Egipt Dolny (Tamehu, czyli *kraj papirusu*).

FOTO: CORBIS, MUZEUM EGIPSKIE W BERLINIE (POWYŻEJ)

b *jak boskie pochodzenie króla*

Egipcjanie uważali króla za wcielenie Horusa, syna Ozyrysa. Faraon był jedynym człowiekiem, który miał prawo przemawiać bezpośrednio do bogów. Za czasów IV dynastii król uważany był za syna Re – boga Słońca, a później także za syna Amona.

d *jak Dolina Królów*

Dolina Królów położona jest na wprost Teb, na zachodnim brzegu Nilu. Niegdyś było to ogromne cmentarzysko, na którym zostali pochowani prawie wszyscy władcy Nowego Państwa (1567-1085 r. p.n.e.). Spośród 62 odkrytych grobów królewskich jedynie grobowiec Tutanchamona nie został splądrowany.

f *jak faraon*

Określenie władcy Egiptu, nadane przez Greków. Samo słowo pojawia się dopiero w okresie Średniego Państwa. Nazwa wywodzi się z egipskiego *per-aa* i znaczy *Wielki Dom* – pałac królewski. Około 1000 r. p.n.e. po słowie *faraon* (*per-aa*) zaczęto stawiać imię władcy, np. faraon Szeszonk.

g *jak grobowiec*

Wykute głęboko w skale korytarze prowadziły do sali ofiar oraz komory, gdzie w sarkofagu spoczywała mumia. Do podstawowego wyposażenia grobowca należały również figurki *uszebti* służące do pomocy zmarłemu w zaświatach, stół ofiarny do składania darów (kwiaty, jedzenie i napoje), posągi grobowe, formuły grobowe i amulety.

h *jak Horus*

Pan niebios. W Heliopolis utożsamiany był z Re. Przedstawiano go jako człowieka z głową sokoła. Był najstarszym bogiem państwowym. Był pierwszym faraonem, a kolejni władcy byli jego wcieleniami.

Nefertete
od A do Z

TROPAMI TAJEMNIC Discovery CHANNEL

i jak imiona

Wszystkie egipskie imiona, z wyjątkiem najkrótszych, miały jakieś znaczenie. Najczęściej odnosiły się do bogów. Niektóre zaś odnosiły się bezpośrednio do cech właściciela lub właścicielki. Najlepiej obrazuje to imię Nefertete, które tłumaczone jest jako *Piękna, która przybyła*.

k jak Karnak

Wioska leżąca na prawym brzegu Nilu, na północ od Luksoru. Niegdyś mieściła się tu największa i najważniejsza świątynia w całym Egipcie – świątynia boga Amona. Jej budowę rozpoczęto w czasach XII dynastii i kontynuowano nieprzerwanie przez następne 2000 lat.

m jak mumifikacja

Egipcjanie wierzyli, że życie pozagrobowe jest podobne do ziemskiego. Aby zmarły mógł wieść życie po śmierci, konieczna była mumifikacja. Najstarsze mumie pochodzą z okresu predynastycznego.

n jak Nil

Coroczne wylewy uczyniły z państwa faraonów najżyźniejszy obszar świata starożytnego. Egipcjanie czcili rzekę jako boga Hapi. Nil był najważniejszym szlakiem komunikacyjnym.

o jak ostrakon

Nazwa oznacza łupek skalny lub skorupę ceramiczną. Zazwyczaj na ostrakonach notowano obliczenia i redagowano listy, a artyści szkicowali przyszłe dzieła.

p jak papirus

Ten starożytny *egipski papier* wyrabiano z łodyg rośliny o nazwie *Cyperus papyrus*, która gęsto pokrywała bagnistą deltę Nilu. Egipcjanie nazywali ją *uadż*, co znaczy *zieleń* i *młodość*.

j jak jedzenie ubogich

Na stole ubogiego Egipcjanina leżał zazwyczaj chleb, jarzyny i owoce. Rzadziej były to pieczone kaczki i gęsi. Istniało ponad 200 gatunków chleba. Ulubionym napojem było mleko i piwo.

l jak Listy Amarneńskie

W roku 1887 wieśniaczka natrafiła na setki glinianych tabliczek, zapisanych pismem klinowym (język babiloński był wówczas międzynarodowym językiem kancelaryjnym). Większość tabliczek okazała się archiwum dyplomatycznym Echnatona. Nadawcami listów byli między innymi władcy Babilonii, Asyrii i Cylicji. Dzięki listom egiptolodzy uzyskali wgląd w dyplomację epoki amarneńskiej.

FOTO: CORBIS

TROPAMI TAJEMNIC Discovery CHANNEL CD-ROM • VCD • DVD

Nefertete od A do Z

Pełne wydanie abecadła starożytnego Egiptu znajdziesz na naszej multimedialnej płycie CD.

s *jak skryba*

Skryba to inaczej pisarz. Kto chciał zajmować eksponowane stanowisko w administracji, musiał być biegły w pisaniu hieroglifami. Po ukończeniu szkoły młody skryba miał zapewnioną pracę w administracji.

FOTO IMAGE BANK

r *jak relief*

Płaskorzeźba lub rzeźba wykonana na płycie. Mogła być wypukła lub wklęsła. Egipcjanie zdobili nimi ściany świątyń, grobowców, powierzchnie mebli i stel. Reliefy opowiadały zazwyczaj historie z życia codziennego starożytnego Egiptu.

t *jak Tutanchamon*

Jedna z teorii mówi, iż Tutanchamon (1361-1352 r. p.n.e.) był synem Echnatona i Kiji, jego drugiej żony. Miał 9 lat, kiedy wstąpił na tron. Niewiele można powiedzieć o jego panowaniu, prócz tego, że przywrócił do łask Amona. Grobowiec Tutanchamona jako jedyny w nekropolii tebańskiej nie został splądrowany.

u *jak ureusz*

Uaret to egipskie słowo oznaczające kobrę, wcielenie bogini Uto. Legenda głosi, że Re po stracie oka zastąpił je innym, kiedy dawne oko zaś zostało znalezione, okazało się, że jest ono smutne, gdyż nie ma już dla niego miejsca. Aby je pocieszyć, Re zamienił je w ureusz i umieścił na czole. Ureusz na nakryciu głowy faraona symbolizuje dwór i królewską potęgę.

w *jak ważenie duszy*

Po śmierci zmarły trafiał przed sąd Ozyrysa, do *sali dwóch prawd*, na środku której stała waga. Na jednej z szal kładziono serce zmarłego, na drugiej pióro. Jeśli słowa zmarłego były prawdą, serce z piórem było w równowadze, kłamców zaś zabierała *pożeraczka*.

z *jak zwierzęta domowe*

Egipcjanie byli miłośnikami zwierząt. Wśród ich pupilków były nie tylko psy i koty, ale również małpy i gęsi. Małpy zajmowały chyba pierwsze miejsce wśród zwierząt domowych, gęś zaś broniła domostwa niczym dzisiejszy pies.

© 2003 Discovery Communications, Inc. All rights reserved.

Prenumeratę i numery archiwalne można zamówić telefonicznie +22/810 65 79, 870 75 12, lub pocztą
Media Service Zawada Sp. z o.o., al. Stanów Zjednoczonych 51, 04-028 Warszawa